

Een compleet beeld van de leerling

Een compleet beeld van de leerling

Tijdig en breed zicht op de ontwikkeling van een leerling is van wezenlijk belang voor het bieden van kansen. Alert zijn op de ontwikkeling maakt dat beter ingespeeld kan worden op de onderwijsbehoefte van de leerling en dat de leerling alles uit zichzelf kan halen: waar staat de leerling ten opzichte van gestelde doelen en wat heeft hij/zij nodig om die (alsnog) te bereiken?

De leerlingenpitch

“In de tweede klas, tegen het einde van de brugperiode, vragen we alle leerlingen om een pitch van tien minuten over zichzelf te geven aan de leraren. De leerlingen bereiden dit thuis voor en krijgen feedback van de docenten. Leerlingen krijgen zo de kans om te laten zien wie ze zijn en wat ze willen. Dit wordt aangevuld met informatie die over leerlingen verzameld wordt in de kernteams. Dat geeft meer houvast om ze richting de derde klas te plaatsen. We zijn minder gericht op cijfers en nemen gezamenlijk een besluit. We zien dat positief uitpakken en het geeft ons vertrouwen dat we met deze cijferloze aanpak juist wel kansen kunnen bieden.”

– Schoolleider VO.

“De groep 8-leerkracht geeft een havo-vwo advies omdat ‘ie twijfelt, en dan zouden wij het na een krap halfjaartje in de brugklas wel moeten weten?” Bestuurder Erwin Lutteke prijst zich zeker in deze coronaperiode gelukkig met de twejarige brugklas van het Isendoorn College in Warnsveld. „Dat geeft ons, de leerling, maar ook de basisscholen veel lucht.” Lees het hele artikel [hier](#).

Heterogene en verlengde brugklassen

Met heterogene en verlengde brugklassen kunt u als school langer de tijd nemen om een goed beeld te vormen van de leerling. Ook geeft u zo de leerling wat langer de tijd om te ontdekken wat zijn of haar capaciteiten en talenten zijn en wat het beste bij hem of haar past. Op veel scholen starten leerlingen al in een heterogene brugklas. Het is het overwegen waard om de brugperiode te verlengen naar twee of zelfs drie jaar. Op de [website](#) Voortgezet Leren zijn veel inspirerende voorbeelden te vinden van scholen die begonnen zijn of werken met een heterogene onderbouw. Te lezen is hoe zij omgaan met differentiatie, methoden en het volgen van leerlingen.

Informatie verzamelen over het leren

Zicht krijgen op de ontwikkeling van leerlingen kan, en doen veel scholen, op verschillende manieren. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de leerling, verdient het de voorkeur om verschillende wijzen in te zetten. Idealiter ontstaat een beeld uit een combinatie van gesprekken met leerlingen (en ouders), observaties en verschillende manieren van formatief informatie verzamelen, informeel tijdens de lessen en meer formeel via bijvoorbeeld methode- en methodeonafhankelijke toetsen.

Meer weten over formatief evalueren? Op deze [website](#) van SLO zijn aanpakken, lesvoorbeelden, schoolportretten en handige instrumenten te vinden en te downloaden.

Via de [GEU](#) kunt u een overzicht krijgen van het beschikbare aanbod van methodeonafhankelijke leerlingvolgsysteemtoetsen.

Driehoeksgesprekken

We voeren regelmatig gesprekken in de driehoek 'leerling, mentor, ouder'. Er is intensief contact tussen de mentor en de leerling en in deze gesprekken worden ook de opbrengsten meegenomen, maar we kijken vooral ook naar de ambitie en ontwikkeling van de leerling. We betrekken de ouders nadrukkelijk omdat zij op hun eigen manier onderdeel uitmaken van de schoolontwikkeling van leerlingen.

– Docent onderbouw vo-school. Lees het hele artikel [hier](#).

Coaching en formatief evalueren helpt leerlingen bij het leerproces en geeft u als school inzicht in de ontwikkeling van de leerling. Onderdeel en bijkomend voordeel is dat de ontwikkeling van leerlingen continu onderdeel van gesprek blijft. Dit draagt bij aan een actieve houding van de leerling bij zijn leren, kan de intrinsieke motivatie bevorderen en helpt bij het identificeren van onderwijsbehoeften.^{29, 30} Ook ouders kunnen daarbij betrokken worden, bijvoorbeeld in de zogenaamde driehoeksgesprekken. Betrokkenheid van ouders bij school heeft een positieve invloed op de schoolse ontwikkeling en draagt bij aan doorzettingsvermogen en een positieve attitude ten aanzien van leren.^{31, 32, 33, 34}

Naast de dialoog met de leerlingen, ouders, leraren kan ook informatie over het leren verzameld worden via informele en meer formele vormen van toetsen. Methodeonafhankelijke toetsen kunnen inzicht geven in de leervertraging die leerlingen mogelijk hebben opgelopen als gevolg van coronacrisis. Het kan daardoor helpen bij het bepalen van waar extra ondersteuning gewenst is. Het is belangrijk om de toets als instrument niet los in te zetten van het onderwijs en eventueel gebruikte toetsen in te zetten ten behoeve van het leren: waar kan de leerling extra ondersteuning of juist uitdaging gebruiken? Ook een (klassikaal) capaciteitenonderzoek kan helpen bij het vormen van een compleet beeld van de leerling, zeker als dit gekoppeld wordt aan gesprekken hierover met leerlingen en ouders. Een capaciteitenonderzoek geeft inzicht in de potentie van de leerling en kan, voor zowel u als school als voor leerling en ouders helpen bij het verkennen van de ambitie, talenten en ontwikkeling van de leerling.

Wat is nodig voor succes?

“In het voortgangsteam denken we kritisch na over op welke criteria we leerlingen volgen, monitoren en plaatsen en hoe elk vak en elke docent daaraan bijdraagt. Het uitgangspunt per vak: wat heb jij nodig om volgend jaar succesvol door te gaan?”

– Onderbouwcoördinator vo-school

Post-brugperiode-advies

Het niveau waarop leerlingen in het vo instromen is vaak bepalend voor het niveau waarop zij een diploma behalen voor het vo.^{35, 36, 37, 38}

We weten dat veel leerlingen vanaf het begin op het vo onderwijs volgen op de schoolsoort die recht doet aan hun competenties en mogelijkheden. Tegelijkertijd weten we dat zo'n dertig procent van de leerlingen in de onderbouw van het vo nog wisselt van schoolsoort. Dit kan eraan bijdragen dat leerlingen op een passender niveau onderwijs volgen.³⁹

Het is daarom aan te bevelen om met expliciete evaluatiemomenten vast te stellen of zij (nog of al) onderwijs volgen op de meest passende plek, bijvoorbeeld door hen een 'post-brugperiode-schooladvies' te geven. Hierbij helpt het als het onderwijs dusdanig flexibel is vormgegeven dat het determinatiemoment niet te vroeg plaatsvindt. Dat kan door verlengde heterogene brugklassen in te richten waarin ruimte is voor maatwerk, zodat er aanbod is voor leerlingen met verschillende onderwijs- en ontwikkelbehoeften. Door uitgestelde selectie en flexibiliteit binnen de school krijgen leerlingen wat meer tijd en ruimte om zichzelf te ontwikkelen en neemt u als school ook meer de tijd om een compleet beeld van de leerling te vormen.

Extra evaluatiemoment van de leerling

"Normaal gesproken volgen we de leerlingen natuurlijk al goed en bekijken we in de brugklas welk niveau bij de leerling past. We doen dat bij de reguliere overgangsvergaderingen. Dit jaar, met corona en de scholensluiting in ons achterhoofd, staan wij op meerdere momenten expliciet stil bij wat de leerling nodig heeft. Daarover spreken we in het team, met ouders en natuurlijk met de leerling. We zijn ons er nu nog meer bewust van dat een leerling in deze periode misschien nog niet zijn of haar volle potentie heeft kunnen laten zien. Die willen we er wel uithalen en daar is extra ondersteuning voor nodig."

– Mentor brugklas

Voor veel scholen is het al staande praktijk om gedurende de brugperiode meermaals met leerling (en ouders) te kijken naar de ontwikkeling van leerlingen en te bepalen of de leerling onderwijs volgt op het meest passende niveau. Momenten expliciteren kan bijdragen aan een zorgvuldig besluitvormingsproces. In dat besluitvormingsproces staat centraal hoe leerlingen hun weg in het voortgezet onderwijs het beste kunnen vervolgen en welke ondersteuning zij nodig hebben om kansen te benutten.

Waar kunt u terecht bij vragen?

Thema's	Organisatie	Contact
Bestuursvraagstukken rondom de overgang po-vo en doorstroom	VO-Raad	www.vo-raad.nl www.vanponaarvo.nl
Informatie voor ouders	Ouders & Onderwijs	www.oudersenonderwijs.nl vraag@oudersenonderwijs.nl
Themapagina	SLO	www.slo.nl/handreikingschooladvies
Onderwijskwaliteit	Inspectie van het Onderwijs	www.onderwijsinspectie.nl
Nationaal Programma Onderwijs	OCW	www.nponderwijs.nl
Hybride onderwijs	OCW	www.lesopafstand.nl
Informatie over wet- en regelgeving	OCW	Contactformulier via www.rijksoverheid.nl

Eindnoten

- 1 SER (2021). Gelijke kansen in het onderwerp. Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen.
- 2 Smith, T. K., Connolly, F., & Pryseski, C. (2014). Positive school climate: What it looks like and how it happens. Nurturing positive school climate for student learning and professional growth. Baltimore: Baltimore Education Research Consortium
- 3 Peterson, E. R., Rubie-Davies, C., Osborne, D., & Sibley, C. (2016). Teachers' explicit expectations and implicit prejudiced attitudes to educational achievement: Relations with student achievement and the ethnic achievement gap. *Learning and Instruction*, 42, 123-140. doi:10.1016/j.learninstruc.2016.01.010
- 4 Inspectie van het Onderwijs (2019). Plaatsing en toelating in het vo.
- 5 Geven, S., Batruch, A., & Van de Werfhorst, H. (2018). Inequality in teacher judgements, expectations and track recommendations: A review study. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/11/29/inequality-in-teacher-judgements-expectations-and-track-recommendations-a-review-study>
- 6 Boone, S., & Van Houtte, M. (2016). More ambitious educational choices in urban areas: A matter of local labor market characteristics?. *Urban Education*, 51, 940-963. doi:10.1177/0042085914549363
- 7 Inspectie van het Onderwijs (2016). De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2014/2015.
- 8 Oomens, M., Scholten, F., & Luyten, H. (2019). Evaluatie Wet Eindtoetsing PO. Eindrapportage. Utrecht, Nederland: Oberon.
- 9 Timmermans, A. C., De Boer, H., Amsing, H. T. A., & Van der Werf, M. P. C. (2018). Track recommendation bias: Gender, migration background and SES bias over a 20-year period in the Dutch context. *British Educational Research Journal*, 44, 847-874. doi:10.1002/berj.3470
- 10 Oomens, M., Scholten, F., & Luyten, H. (2019). Evaluatie Wet Eindtoetsing PO. Eindrapportage. Utrecht, Nederland: Oberon.
- 11 Timmermans, A. C., De Boer, H., Amsing, H. T. A., & Van der Werf, M. P. C. (2018). Track recommendation bias: Gender, migration background and SES bias over a 20-year period in the Dutch context. *British Educational Research Journal*, 44, 847-874. doi:10.1002/berj.3470
- 12 Denessen, E. (2019). Niet vroeg selecteren, maar kansen creëren. In S. Beekhoven en P. Witte (Red.). *Sardes Special nr. 25 Naar de middelbare*. Geraadpleegd van https://sardes.nl/pathoimg.php?id=3405&image=ss25_kansen_creeren.pdf
- 13 Jussim, L., & Harber, K. D. (2005). Teacher expectations and self-fulfilling prophecies: Knowns and unknowns, resolved and unresolved controversies. *Personality and Social Psychology Review*, 9, 131-155. doi:10.1207/s15327957pspr0902_3
- 14 Timmermans, A. C., Kuyper, H., & Van der Werf, M. P. C. (2013). *Schooladviezen en onderwijsloopbanen: Voorkomen, risicofactoren en gevolgen van onder- en overadvisering*. Groningen, Nederland: GION.
- 15 Korthals, R. A. (2015). *Tracking students in secondary education. Consequences for student performance and inequality* (Dissertatie Universiteit Maastricht). Geraadpleegd van NRO databank.
- 16 https://www.cito.nl/-/media/files/kennis-en-innovatie-onderzoek/201104_cito_effectenafstandsonderwijs_samenvatting-onderzoeksrapport.pdf?la=nl-nl; <https://osf.io/preprints/socarxiv/ve427>
- 17 <https://bboamsterdam.nl/actualiteit/de-eerste-staat-van-het-amsterdamse-primair-onderwijs/>;
- 18 <https://www.educatieveagendalimburg.nl/bijdragen/limburgse-leerlingen-op-de-basisschool-ten-tijde-vancorona->; <https://www.educatieveagendalimburg.nl/bijdragen/limburgse-leerlingen-op-de-basisschool-ten-tijde-vancorona-5>
- 19 <https://esb.nu/esb/20061628/schoolprestaties-limburgse-basisschoolleerlingen-door-eerstelockdown-flink-geraakt>;
- 20 <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059320304855>
- 21 Wang, S., Rubie-Davies, C. M., & Meissel, K. (2018). A systematic review of the teacher expectation literature over the past 30 years. *Educational Research and Evaluation*, 24, 124-179. doi:10.1080/13803611.2018.1548798
- 22 Brophy, J., & Good, T. L. (1970). Teachers communication of differential expectations for childrens classroom performance: some behavioral data. *Journal of Educational Psychology*, 6, 365-374. doi:10.1037/h0029908
- 23 Liu, R., & Chiang, Y. L. (2019). Who is more motivated to learn? The roles of family background and teacher-student interaction in motivating student learning. *The Journal of Chinese Sociology*, 6, 6. doi:10.1186/s40711-019-0095-z
- 24 Rubie-Davies, C. M. (2015). *Becoming a high expectation teacher: Raising the bar*. London, UK: Routledge.
- 25 OECD (2016). *Netherlands 2016: Foundations for the Future, Reviews of National Policies for Education*. OECD Publishing: Paris.

- 26 Babad, E. Y., Inbar, J., & Rosenthal, R. (1982). Pygmalion, Galatea, and the Golem: Investigations of biased and unbiased teachers. *Journal of Educational Psychology*, 74, 459-474.
- 27 Babad, E. Y., Inbar, J., & Rosenthal, R. (1982). Pygmalion, Galatea, and the Golem: Investigations of biased and unbiased teachers. *Journal of Educational Psychology*, 74, 459-474.
- 28 Anneke C. Timmermans, Christine M. Rubie-Davies & Camilla Rjosk (2018) Pygmalion's 50th anniversary: the state of the art in teacher expectation research, *Educational Research and Evaluation*, 24:3-5, 91-98, DOI: 10.1080/13803611.2018.1548785
- 29 Dycke, J.L., Martin, J.E., & Lovett, D.L. (2006). Why is this cake on fire?: Inviting Students Into the IEP Process. *Teaching Exceptional Children*, Vol. 38, No. 3 (42-47).
- 30 Aanen-Zilvold, E., & Bulterman-Bos, J. (2013). Identificatie van onderwijsbehoeften met behulp van kindgesprekken. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 52(2), 57-66.
- 31 Desforges, C. & Abouchar, A. (2003). The impact of parental involvement, parental support, and family education on pupil achievements and adjustments: A literature review (Report No. 433). http://good-id-in-schools.eu/sites/default/files/sof_migrated_files/sof_files/impactparentalinvolment.pdf
- 32 Fantuzzo, J., McWayne, C., Perry, M., & Childs, S. (2004). Multiple Dimensions of Family Involvement and Their Relations to Behavioral and Learning Competencies for Urban, Low-Income Children. *School Psychology Review*, 33 (4), 467-480. Retrieved from http://repository.upenn.edu/gse_pubs/438
- 33 Hattie, J. (2014). *De impact van leren zichtbaar maken*. Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven.
- 34 McWayne, C., Hampton, V., Fantuzzo, J., Cohen, H. L., & Sekino, Y. (2004). A multivariate examination of parent involvement and the social and academic competences of urban kindergarten children. *Psychology in the Schools*, 41, 363-377. doi:10.1002/pits.10163
- 35 Anderson, L. W., Jacobs, J., Schramm, S., & Splittgerber, F. (2000). School transitions: Beginning of the end or a new beginning?. *International journal of educational research*, 33, 325-339.
- 36 Inspectie van het Onderwijs (2014). *De kwaliteit van het basisschooladvies. Een onderzoek naar de totstandkoming van het basisschooladvies en de invloed van het basisschooladvies op de verdere schoolloopbaan*.
- 37 Korpershoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H.M., Timmermans, A.C., Van Rooijen, M., . . . Opdenakker, M.C. (2016). *Reviewstudie naar de po-vo en de vmbo-mbo overgang*.
- 38 Van de Werfhorst, H. G. (2018). *Meritocratisering leidt tot waterbed-effect in het onderwijs*. ESB, *Gelijke Kansen op School*
- 39 O.a. *Inspectie van het Onderwijs (2021). De staat van het Onderwijs*.
- 40 *Inspectie van het Onderwijs (2018). Kansen(on)gelijkheid bij de overgangen po-vo. Bevindingen en bevorderende en belemmerende factoren*.
- 41 *Inspectie van het Onderwijs (2019). Plaatsing en toelating in het vo*.
- 42 Sleehof, J. P. W., Koopman, M., Thurlings, M. C. G., & Beijaard, D. (2019). An exploratory study into teachers' beliefs and experiences about allocating students. *Teaching and Teacher Education*, 80, 94-105. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.01.007>
- 43 Glock, S., Krolak-Schwerdt, S., Klapproth, F., & Böhmer, M. (2013). Beyond judgment bias: How students' ethnicity and academic profile consistency influence teachers' tracking judgments. *Social Psychology of Education*, 16, 555-573. doi:10.1007/s11218-013-9227-5
- 44 *Inspectie van het Onderwijs (2018). Kansen(on)gelijkheid bij de overgangen po-vo. Bevindingen en bevorderende en belemmerende factoren*. Utrecht, Nederland: Auteur.

Colofon

Den Haag, augustus 2021

Vormgeving en layout: Things To Make and Do

Deze handreiking is een productie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en in samenwerking met SLO, Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling en de VO-raad.

Disclaimer

Deze brochure is met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Voor onjuistheden en onvolledigheden met betrekking tot de inhoud van de handreiking kunnen de samenstellers van deze handreiking echter op geen enkele wijze verantwoordelijk of aansprakelijk worden gesteld. Aan de inhoud van deze brochure kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

